

Jan Pokorný – Lingvistická antropologie. Jazyk, mysl, kultura. Praha: Grada Publishing 2010.

Miroslav Černý

Katedra anglistiky a amerikanistiky, FF Ostravská univerzita, cerny.mirek@seznam.cz

LINGVISTICKÁ ANTROPOLOGIE se zabývá studiem témat, jež krystalizují ze střetu a zároveň souznění mezi jazykem, společností a kulturou. Svým záběrem vychází vstřícně požadavkům propojenosti různých disciplín a jejich metodologií. Díky tomu má potenciál analyzovat a interpretovat některé oblasti lidského života, které doposud zůstávaly nevyřešeny. Třebaže nemusíme souhlasit s názorem autora recenzované knihy, že „čeští čtenáři jsou odkázáni na těžko dostupné zahraniční publikace“ – v době internetových knihkupectví stačí dvakrát kliknout a do týdne máme požadovaný text doma –, je zcela namístě uznat, že česky psaných studií či učebnic lingvistické antropologie máme poskrovnu. Hlavní autoritou stále zůstává Salzmannův úvod *Jazyk, kultura a společnost* (1996). Rámcové údaje jsou k dohledání v některých obecněji pojatých publikacích, z poslední doby například u Soukupa v *Základech kulturní antropologie* (2009). Existuje také několik prakticky orientovaných studijních textů vydaných při katedrách různých univerzitních pracovišť (např. *HOMO LOQUENS. Vybrané kapitoly z lingvistické antropologie*, 2009).

Jan Pokorný se toto relativní vakuum snaží cíleně obohacovat. Přichází s knihou středního rozsahu a zajímavého obsahu. Čtenářům nabízí fundovaný vhled do rozmanitého světa jazyků a lidí, kteří těmito jazyky hovoří. V souladu s lingvisticko-antropologickou tradicí přináší doklady z velké řady kulturních areálů planety a ukázky z co největšího počtu existujících jazyků. To vše srozumitelnou formou, za výpomoci souboru ilustrativních tabulek a map. Závěrečný seznam literatury prokazuje, že je obeznán jak s významnými lingvistickými, tak antropologickými sekundárními zdroji české i zahraniční proveniencí. Dobrý základ pro sestavení užitečné a přehledné příručky pro co nejširší čtenářskou obec. Jak sám autor říká, právě to bylo jeho cílem.

Navzdory všem doposud zmíněným pozitivům lze knize také leccos vytknout. Již při letmém nahlédnutí do struktury publikace je rozeznatelná závažná disproporce mezi rozsahem pasáží týkajících se čistě jazykových otázek a těch, které nabízejí interdisciplinární, lingvisticko-antropologický pohled. Aniž by Pokorný uváděl důvody, které ho k tomu vedly, připouští, že věnuje „poměrně hodně prostoru obecné lingvistiky, její historii a základním jazykovým strukturám“. Z témat klíčových pro lingvistickou antropologii tak čtenářskou obec seznamuje pouze s jazykovým obrazem světa. Vztahy jazyka a identity, jazyka a ideologie, stejně jako oblasti narativy či etnografie komunikace jsou pouze naznačeny. Pokud bychom si měli vzít za měřítko Durantioho studii *Language and Culture: Three Paradigms* (2003), nezbyvá než konstatovat, že ve své knize Pokorný zůstává uzamčen v prvním paradigmatu vývoje lingvistické antropologie, iniciovaném F. Boasem a rozvinutém E. Sapirem, druhá dvě paradigmata, reprezentovaná D. Hymesem, J. Gumperzem a jejich žáky, zůstávají na okraji jeho zájmu. Je to velká škoda, jednak tak ponechal stranou progresivní proudy současné vědy, jednak se dobrovolně vzdal argumentů, které by potvrdily právo lingvistické antropologie na vlastní existenci. Obávám se, že po přečtení knihy budou jazykovědci nadále tvrdit, že lingvistickou antropologii nepotřebujeme, neboť vše, čím se zabývá, pokrývá výzkum v rámci sociolingvistiky, psycholingvistiky, pragmatiky a obecné lingvistiky.

Možná se mýlím, ale mám pocit, že se Pokorný vědomě snažil vytvořit učebnici, která bude jiná než ta Salzmannova. Svědčí o tom i překvapivý fakt, že Salzmannův text nefiguruje jako položka v seznamu literatury. Jeho rozhodnutí je pochopitelně legitimní, bohužel v tomto případě vyústilo v situaci, kdy se konkrétní tištěný výstup vzdalil zvolenému tématu. V této souvislosti je důležité zmínit, že jen velmi omezený prostor je věnován natolik důležitému poli, jakým je jazyková revitalizace, jedna z nejvýznamnějších oblastí aplikované lingvistické antropologie. Není pak divu, že v seznamu použité literatury chybí klíčové studie z přelomu tisíciletí: *Language Death*, *Vanishing Voices* a *Halte á la mort des langues*.

Na druhou stranu je nezbytné zdůraznit, že témata, která si pro svou knihu zvolil, autor zpracovává s erudicí. Informace, které je možné snadno dohledat v jiných českých zdrojích (např. v *Dějínách lingvistiky* J. Černého), doplňuje o detailnější poznatky. Velmi cenné jsou například jeho komentáře k Sapir-Whorfově hypotéze, kdy přesvědčivě dokazuje, jak chybně byly některé aspekty jazykového relativismu pochopeny a následně i tradovány v odborné literatuře. Taktéž pasáže o stavbě jazyka a vývoji jazyka jsou na vysoké úrovni a velmi dobře poslouží studentům etnologie a kulturologie jako první vstup do jazykovědné problematiky. Občas se sice vyskytnou překlapy nebo přehlédnutí, zejména ve jménech známých lingvistů (W. R. Dixon vs. R. M. W. Dixon, R. Jakobson vs. R. Jakobson), ale to už se dostáváme na pole, které mnohem více než s činností autora souvisí s redakční přípravou vydání publikace jako takové. Jí dávám také na zodpovědnost, že kromě věcného rejstříku do knihy nezahrnula také rejstřík citovaných jazyků.

Jan Pokorný odvedl kvalitní práci. I když se nedá předpokládat, že by jeho učebnice nahradila monografie A. Durantioho (*Linguistic Anthropology*) a W. Foleyho (*Anthropological Linguistics*) – její záběr je přeci jen příliš obecně lingvistický – věřím, že si své čtenáře najde. A pokud je přivede k tomu, aby se seznámili s dalšími, více lingvisticko-antropologicky orientovanými texty, bude její úkol splněn.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] POKORNÝ, J. 2010. *Lingvistická antropologie. Jazyk, mysl, kultura*. Praha: Grada Publishing, 346 s.

*Publikace textu v časopise AntropoWebzin byla podpořena v rámci studentské grantové soutěže ZČU, projekt číslo SGS-2010-019.